

JĘZYK ROSYJSKI W GIMNAZJUM W ŚWIETLE ZMIAN W POLSKIM SYSTEMIE EDUKACYJNYM¹

Joanna Gregorczyk

Mgr filologii rosyjskiej i filologii polskiej, egzaminator egzaminu maturalnego, rzeczoznawca podręczników szkolnych, edukator, ekspert Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, autorka podręczników i publikacji metodycznych, współautorka podstawy programowej w zakresie *Języków obcych nowożytnych*.

Spis treści

1. Jakie zmiany w dziedzinie nauczania języków obcych wprowadza do polskich szkół nowe prawo oświatowe? 1
2. Jak zmieni się nauczanie języków obcych w gimnazjum po wprowadzeniu w życie nowej podstawy programowej? 3
3. Mocne strony albo korzyści płynące z nowej podstawy programowej 3

Od 1 września 2009 r. w polskich szkołach rozpoczął się nowy etap, wynikający ze zmian wprowadzonych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Zmiany te dotyczą praktycznie wszystkich przedmiotów i dziedzin edukacyjnych m.in. w związku z nową podstawą programową. Szczególne znaczenie mają one dla nauki języków obcych. Wraz z tymi zmianami Polska dołącza do krajów, w których obowiązkowa nauka pierwszego oraz drugiego języka obcego rozpoczyna się znacznie wcześniej niż u nas dotychczas.

W związku z nowym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół znacząco zmienia się status i miejsce języka rosyjskiego jako jednego z sześciu języków obcych do wyboru w polskich gimnazjach.

1. Jakie zmiany w dziedzinie nauczania języków obcych wprowadza do polskich szkół nowe prawo oświatowe?

Wprowadzone zmiany to:

1. Obowiązkowa nauka języka obcego od klasy I szkoły podstawowej (od 1 września 2008 r.). Moment rozpoczęcia nauki języka obcego przesunięto z klasy IV do I. Obniżanie wieku rozpoczęcia nauki języka obcego to tendencja światowa.

¹ CODN dziękuje Wydawnictwu Juka-91 Sp. z o.o. za udostępnienie artykułu.

2. Przesunięcie nauki drugiego języka obcego z klasy I szkoły ponadgimnazjalnej do klasy I gimnazjum.
3. Wprowadzenie obowiązkowej nauki **dwóch języków obcych** w gimnazjum (od 1 września 2009 r.):
 - 3.1. **Rozpoczęcie** nauki drugiego języka obcego w klasie I gimnazjum od podstaw. Uczniowie klas I gimnazjum będą poznawać wiedzę i kształtować umiejętności w zakresie drugiego języka obcego. Po trzech latach nauki w gimnazjum będą mogli rozwijać naukę tego języka w szkole ponadgimnazjalnej. W wielu gimnazjach w Polsce językiem tym będzie język rosyjski.
 - 3.2. **Kontynuacja** nauki pierwszego języka obcego rozpoczętej w I klasie szkoły podstawowej – uczniowie klas I gimnazjów będą poszerzać swą wiedzę i umiejętności językowe zdobyte podczas sześciu lat nauki pierwszego języka obcego w szkole podstawowej. Językiem najczęściej obecnie wybieranym w Polsce jest język angielski. Należy więc zakładać, że w większości gimnazjów nauczanie kontynuacyjne będzie dotyczyło właśnie tego języka.

Założenia Autorów nowej podstawy programowej:

1. Kończąc gimnazjum uczniowie będą się legitymować poziomem oscylującym wokół A2 zaawansowania tego języka (po dziewięciu latach nauki) wg poziomów biegłości *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (ESOKJ)².
2. „**Umiejętność komunikowania się** w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie i w piśmie”³ – to podstawowy cel kształcenia językowego. Nacisk położony jest więc na umiejętność osiągania przez ucznia różnych celów komunikacyjnych, a poprawność językowa, choć odgrywa istotną rolę, nie jest nadrzędnym celem dydaktycznym. Tak więc stawiamy ją na drugim miejscu pod warunkiem, że uczeń reprezentuje taką znajomość systemu językowego, która pozwoli na kształtowanie różnych umiejętności komunikacyjnych.
3. Rozwijanie **kompetencji kluczowych** w uczeniu się przez całe życie jest ważnym punktem odniesienia w formułowaniu wymagań ogólnych i szczegółowych dla uczących się języka obcego. Wynika to z zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady Europy. Tak więc oprócz kompetencji porozumiewania się w językach obcych podstawa programowa uwzględnia konieczność doskonalenia takich kompetencji kluczowych jak: umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się, umiejętność pracy zespołowej, umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji, kompetencje informacyjne, społeczne i obywatelskie czy świadomość i ekspresja kulturalna.
4. Specyfika nauczania języka obcego polega na tym, że umiejętności zawarte w wymaganiach szczegółowych w dużej mierze powtarzają się na kolejnych poziomach. Przechodzenie z jednego poziomu na drugi wiąże się jednak z poszerza-

² *Europejski System Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment) został opracowany przez Radę Europy. Określa on sześciostopniowy system poziomów biegłości w zakresie poszczególnych umiejętności językowych umożliwiając stosowanie powszechnie akceptowanego standardu pomiaru (A1, A2 – poziom podstawowy; B1, B2 – poziom samodzielności; C1, C2 – poziom biegłości). W jęz. polskim publikacja wydana przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w 2003 r.

³ Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. Załącznik nr 4. W jęz. polskim publikacja wydana przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w 2003 r.

niem zakresu środków językowych. Uczeń realizuje wymagania w sposób coraz bardziej złożony, stosując coraz bardziej rozbudowane wypowiedzi, bogatsze słownictwo i środki językowe, stopniowo zbliżając się do kompetencji komunikacyjnej rodzimych użytkowników języka.

2. Jak zmieni się nauczanie języków obcych w gimnazjum po wprowadzeniu nowej podstawy programowej?

Ważnym aspektem nauczania języków obcych stanie się nowy rodzaj doświadczenia uczniów. Nauka jednego języka będzie wspierać naukę następnego, szczególnie, gdy do gimnazjów trafią uczniowie po całym cyklu nauczania języka obcego w szkole podstawowej. Język rosyjski pojawi się tu jako alternatywa, jako odkrywanie nowego. Już obecnie w gimnazjach, które wyprzedziły reformę, wprowadzając dwa języki, zauważa się inny rodzaj motywacji, odmienny poziom zainteresowania współczesnym, nowoczesnym językiem rosyjskim. Istotną kwestią obecności dwóch języków w gimnazjum jest ich status – ich nauczanie jest **obowiązkowe**. Tak więc diametralnie zmieni się podejście środowiska do nauczania tego drugiego co prawda, ale jednak obowiązkowego języka obcego (a nie na zasadzie: dla chętnych lub jedynie w formie oferty dodatkowego kółka zajęć pozaszkolnych). Oczywiście nauka obowiązkowa nie wyklucza wzbogacania zajęć dydaktycznych ofertą zajęć pozalekcyjnych. Ważne jest także zwrócenie uwagi na to, że szkoła ma obowiązek realizacji podstawy programowej, ale nauczyciel może poszerzać ofertę ćwiczeń, zakres materiału, poszukiwać takiego sposobu nauki, który dostarczy przyjemności i przyniesie szybkie efekty.

Odpowiednio wybrane i dobrane podręczniki wspierają dydaktyków w tej dziedzinie. Ta kwestia jest także istotna w kontekście egzaminu gimnazjalnego, który będzie ewoluował. Dziś rozporządzenie przedmiotowe mówi o tym, że uczeń zdaje egzamin gimnazjalny z tego języka obcego, którego uczy się w szkole jako obowiązkowego, zaś w przypadku dwóch języków obowiązkowych deklaruje w odpowiednim czasie wybór jednego z nich. Kiedy obowiązkowa nauka dwóch języków stanie się powszechna, nie można wykluczać sytuacji, że uczeń wybierze na egzaminie język, którego zaczął uczyć się w gimnazjum. I ta sytuacja może dotyczyć języka rosyjskiego.

Tak więc w wielu środowiskach powstaje szansa na upowszechnienie, po latach odrzucenia, nauczania języka rosyjskiego. Zjawisku temu sprzyjać będą nowoczesne podręczniki, zawierające aktualny język, atrakcyjne treści nauczania, odpowiadające metodzie komunikacyjnej ćwiczenia i zadania językowe, które w sposób naturalny pobudzają zainteresowanie współczesnych gimnazjalistów oraz budują ich motywację do nauki języka swoich wschodnich rówieśników.

3. Mocne strony albo korzyści płynące z nowej podstawy programowej

Do mocnych stron albo korzyści płynących z nowej podstawy programowej można zaliczyć:

- zastąpienie deklaratorywnie określonych treści, które powinny być nauczane, ściśle zdefiniowanymi standardami wiedzy i umiejętności, które będą wymagane na koniec każdego etapu edukacyjnego,

- doprecyzowanie zakresu treści nauczania,
- precyzyjne określenie wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa na każdym etapie kształcenia – na poziomie gimnazjalnym podstawa składa się z dwóch zasadniczych części:
 - **celów kształcenia**, które określają 5 wymagań **ogólnych**:
 - I. Znajomość środków językowych
 - II. Rozumienie wypowiedzi
 - III. Tworzenie wypowiedzi
 - IV. Reagowanie na wypowiedzi
 - V. Przetwarzanie wypowiedzi
 - **treści kształcenia**, które określają 13 wymagań **szczegółowych** (w zależności od wariantu podstawy programowej – poziom III.0. lub poziom III.1. mniej lub bardziej rozbudowane),
- dostosowanie do możliwości i indywidualnych potrzeb uczniów, uwzględniające zwiększone aspiracje edukacyjne młodzieży,
- uwzględnienie w podstawie standardów egzaminacyjnych, co służy uproszczeniu i ujednoczeniu podstaw prawnych egzaminu,
- dostosowanie systemu egzaminów zewnętrznych do nowych wymagań, określonych w podstawie programowej, co oznacza, że na egzaminie będzie mogło być wymagane wszystko to, co jest określone jako wymagane po poszczególnych etapach w podstawie programowej; gimnazja zostaną objęte zmienionym systemem egzaminowania od 2012 r.,
- możliwość wyboru wariantu podstawy programowej w zależności od stopnia zaawansowania językowego uczniów, poczynając od III etapu edukacyjnego, a więc od gimnazjum,
- osiągnięcie spójnego programowo procesu kształcenia.